

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 2ας Μαρτίου 1989 *

Στην υπόθεση 359/87,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Cour de cassation της Γαλλίας προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

Pietro Pinna

και

Caisse d'allocations familiales de la Savoie,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

συγκείμενο από τους Τ. Koormans, πρόεδρο τμήματος, Τ. F. O'Higgins, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler και Μ. Díez de Velasco, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz

γραμματέας: Η. Α. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Pietro Pinna, εκπροσωπούμενος από το δικηγορικό γραφείο Α. Lyon-Caen, F. Fabiani και L. Liard, δικηγόρων στο Conseil d'État και το Cour de cassation,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- το Caisse d'allocations familiales de la Savoie, εκπροσωπούμενο από το δικηγορικό γραφείο Desaché-Gatineau, δικηγόρου στο Conseil d'État και το Cour de cassation,
- η κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη κατά την έγγραφη διαδικασία από τους Jean-Pierre Puissochet και Claude Chavance και κατά την προφορική διαδικασία από τους Régis de Gouttes και Claude Chavance,
- η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη από τον Luigi Ferrari Bravo, προϊστάμενο της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών, επικουρούμενο από τον Pier Giorgio Ferrì, νομικό σύμβουλο του κράτους,
- η κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη κατά την έγγραφη διαδικασία από τον Γιάννο Κρανιδιώτη, ειδικό γραμματέα του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από την Ιωάννα Γαλάνη-Μαραγκουδάκη, νομικό σύμβουλο της ειδικής νομικής υπηρεσίας Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών, και κατά την προφορική διαδικασία από τον Ν. Φραγκάκη,
- η κυβέρνηση της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes, διευθυντή των νομικών υπηρεσιών της γενικής διευθύνσεως Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, την L. Real, νομικό της ίδιας γενικής διευθύνσεως, τον S. Pizarro, αναπληρωτή γενικό διευθυντή του τμήματος διεθνών σχέσεων και συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από το νομικό της σύμβουλο Δημήτριο Γκουλούση,

λαμβάνοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 20ής Οκτωβρίου 1988,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 1ης Δεκεμβρίου 1988,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1987, που περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Δεκεμβρίου 1987, το Cour de cassation της Γαλλίας υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς με αντικείμενο την άρνηση του Caisse d'allocations familiales (Ταμείου Οικογενειακών Επιδομάτων) de la Savoie να χορηγήσει στον Pinna τις οικογενειακές παροχές που οφείλονταν για ορισμένα χρονικά διαστήματα των ετών 1977 και 1978.
- 3 Ο Pinna, ιταλός υπήκοος, κατοικεί στη Γαλλία με τη σύζυγό του και τα δύο τέκνα τους Sandro και Rosetta. Το 1977 τα τέκνα διέμεναν επί μακρό διάστημα με τη μητέρα τους στην Ιταλία. Το Caisse d'allocations familiales de la Savoie αρνήθηκε να χορηγήσει στον Pinna τις οικογενειακές παροχές που οφείλονταν για τον Sandro, για το χρονικό διάστημα από 1η Οκτωβρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1977, και για τη Rosetta, για το χρονικό διάστημα από 1η Οκτωβρίου 1977 μέχρι 31 Μαρτίου 1978, με την αιτιολογία ότι οι παροχές αυτές έπρεπε να καταβληθούν από το Istituto nazionale della previdenza sociale της Aquila, του τόπου διαμονής των τέκνων στην Ιταλία κατά το χρόνο εκείνο. Η απόφαση αυτή φαίνεται να στηρίχθηκε στο άρθρο 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71.
- 4 Το άρθρο 73, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1408/71 ορίζει τα εξής:
 - « 1. Ο μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους εκτός της Γαλλίας δικαιούται οικογενειακών παροχών για τα μέλη της οικογενείας του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους κατά τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφός του.
 2. Ο μισθωτός που υπάγεται στη γαλλική νομοθεσία δικαιούται για τα μέλη της οικογενείας του που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους εκτός της Γαλλίας οικογενειακών επιδομάτων κατά τη νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου τα μέλη αυτά κατοικούν· ο εργαζόμενος πρέπει να πληροί τους σχετικούς με την απασχόληση όρους, από τους οποίους εξαρτά η γαλλική νομοθεσία τη γένεση του δικαιώματος παροχών. »

5 Ο Pinna άσκησε προσφυγή κατά της ανωτέρω αποφάσεως. Κατόπιν δε της ασκήσεως αναιρέσεως από τον Pinna, το Cour de cassation ζήτησε από το Δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση:

- 1) επί του κύρους και της διατηρήσεως σε ισχύ του άρθρου 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, της 14ης Ιουνίου 1971·
- 2) επί της εννοίας που πρέπει να αποδοθεί στον όρο « κατοικία » που περιλαμβάνεται στη διάταξη αυτή.

6 Στην απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986 (41/84, Συλλογή 1986, σ. 1), το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του προδικαστικού αυτού ερωτήματος ως εξής:

« 1) Το άρθρο 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 είναι άκυρο (ανίσχυρο), κατά το μέτρο που αποκλείει τη χορήγηση γαλλικών οικογενειακών παροχών στους εργαζομένους που υπάγονται στη γαλλική νομοθεσία για τα μέλη της οικογένειάς τους που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους.

2) Η διαπιστωθείσα ακυρότητα του άρθρου 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 δεν μπορεί να προβληθεί προς στήριξη αξιώσεων επί παροχών για περιόδους προγενέστερες της ημερομηνίας της παρούσας απόφασης, πλην των περιπτώσεων των εργαζομένων που έχουν ζητήσει έννομη προστασία ή υποβάλει διοικητική ένσταση με ανάλογο περιεχόμενο προ της ημερομηνίας αυτής. »

7 Κατόπιν της αποφάσεως αυτής το Cour de cassation θεώρησε ότι, ενόψει ιδίως των θεσμικών κανόνων του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, παραμένουν αμφιβολίες ως προς τις διατάξεις που διέπουν έκτοτε την καταβολή των οικογενειακών παροχών στους διακινούμενους εργαζομένους που υπάγονται στη γαλλική νομοθεσία.

8 Για το λόγο αυτό το Cour de cassation ανέστειλε εκ νέου τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Οδηγεί η κήρυξη της παραγράφου 2 του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 ως ανίσχυρης στη γενίκευση του συστήματος καταβολής των οικογενειακών παροχών που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου ή, αντίθετα, επιβάλλει τη θέσπιση νέων διατάξεων, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 51 της Συνθήκης της Ρώμης;

- 2) Στην τελευταία αυτή περίπτωση, ποιο σύστημα θα εφαρμόζεται κατά τη μεταβατική περίοδο στους υπαγόμενους στη γαλλική νομοθεσία διακινούμενους εργαζομένους; »
- 9 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά της κύριας υπόθεσης, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω, παρά μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.
- 10 Με το πρώτο ερώτημα το Cour de cassation θέτει το ζήτημα αν η κήρυξη του άρθρου 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 ως ανίσχυρου οδηγεί στη γενίκευση του συστήματος καταβολής των οικογενειακών παροχών που προβλέπεται στο άρθρο 73, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού ή αν επιβάλλει τη θέσπιση νέων κανόνων στον τομέα αυτό.
- 11 Πρέπει να υπενθυμιστεί καταρχάς ότι στην απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986 το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71 εισήγγε διάκριση μεταξύ των εργαζομένων στη Γαλλία και των εργαζομένων στα άλλα κράτη μέλη.
- 12 Το Δικαστήριο έκρινε στην προαναφερθείσα απόφαση ότι, δεδομένου ότι το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71 δημιουργεί για τους διακινούμενους εργαζομένους δύο διαφορετικά συστήματα, αναλόγως του αν οι εργαζόμενοι υπάγονται στη γαλλική νομοθεσία ή στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, το άρθρο αυτό επανξάνει τις διαφορές που προκύπτουν από τις ίδιες τις εθνικές νομοθεσίες και παρακωλύει ως εκ τούτου την επίτευξη των σκοπών που διακηρύσσονται στα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης. Όσον αφορά, ειδικότερα, την εκτίμηση του κύρους του ίδιου του άρθρου 73, παράγραφος 2, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι το κρίσιμο κατά τη διάταξη αυτή κριτήριο δεν είναι πρόσφορο για να εξασφαλίσει την ισότητα μεταχειρίσεως που επιβάλλεται από το άρθρο 48 της Συνθήκης και δεν μπορεί, επομένως, να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο του συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών, ο οποίος προβλέπεται από το άρθρο 51 της Συνθήκης, με σκοπό την προαγωγή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Κοινότητας σύμφωνα με το άρθρο 48 της ίδιας Συνθήκης.
- 13 Ενώσω το Συμβούλιο δεν έχει θεσπίσει, κατόπιν της αποφάσεως του Δικαστηρίου, νέους κανόνες στον εν λόγω τομέα, που να είναι σύμφωνοι προς το άρθρο 51 της

Συνθήκης, αντιβαίνει προς τη διάταξη αυτή η συνέχιση της εφαρμογής από τις εθνικές αρχές ενός συστήματος οικογενειακών παροχών αντίθετου προς το κοινοτικό δίκαιο. Στις αρχές αυτές απόκειται να λάβουν στην έννομη τάξη τους τα μέτρα που καθίστανται αναγκαία κατόπιν της κηρύξεως διατάξεως ως ανίσχυρης στο πλαίσιο του άρθρου 177 της Συνθήκης.

- 14 Από τις σκέψεις αυτές συνάγεται ότι οι εθνικές αρχές υποχρεούνται να εφαρμόζουν, ακόμη και στους εργαζομένους που υπάγονται στη γαλλική νομοθεσία, το σύστημα του άρθρου 73, παράγραφος 1, που παραμένει, προς το παρόν, το μόνο έγκυρο σύστημα αναφοράς.
- 15 Με τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο προβλήθηκε το επιχείρημα, ιδίως από τη γαλλική κυβέρνηση, ότι η ερμηνεία αυτή του άρθρου 73, παράγραφος 1, δεν είναι δυνατή, λόγω του ότι η φράση « εκτός της Γαλλίας » αφορά την περίπτωση των εργαζομένων που υπάγονται στη νομοθεσία κράτους μέλους εκτός της Γαλλίας και επομένως η γαλλική νομοθεσία εξακολουθεί να εξαιρείται ρητά από το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής.
- 16 Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Η φράση « εκτός της Γαλλίας », που περιέχεται στο άρθρο 73, παράγραφος 1, του επίδικου κανονισμού, μπορεί να ερμηνευθεί μόνο σε συσχετισμό με το ειδικό καθεστώς του άρθρου 73, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού και επομένως η κήρυξη της τελευταίας αυτής διατάξεως ως ανίσχυρης με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 1986 έχει ως αποτέλεσμα να στερεί την εν λόγω φράση από κάθε χρησιμότητα και λόγο υπάρξεως. Η φράση αυτή πρέπει, επομένως, να θεωρηθεί ότι έχει ήδη κηρυχθεί σιωπηρώς ανίσχυρη με την εν λόγω απόφαση. Εξάλλου, η ερμηνεία αυτή είναι επιβεβλημένη, επειδή μια διαφορετική ερμηνεία θα στερούσε την απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986 από κάθε πρακτικό αποτέλεσμα.
- 17 Στο πρώτο ερώτημα προσήκει επομένως η απάντηση ότι, ενόσω το Συμβούλιο δεν έχει θεσπίσει νέους κανόνες σύμφωνους προς το άρθρο 51 της Συνθήκης, η κήρυξη του άρθρου 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 ως ανίσχυρου συνεπάγεται τη γενίκευση της εφαρμογής του συστήματος καταβολής των οικογενειακών παροχών που προβλέπεται στο άρθρο 73, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού.

- 18 Ενόψει της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 19 Τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι κυβερνήσεις της Γαλλικής Δημοκρατίας, της Ιταλικής Δημοκρατίας, της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1987 το Cour de cassation της Γαλλίας, αποφαινεται:

Ενόσω το Συμβούλιο δεν έχει θεσπίσει νέους κανόνες σύμφωνους προς το άρθρο 51 της Συνθήκης, η κήρυξη του άρθρου 73, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 ως ανίσχυρου συνεπάγεται τη γενίκευση της εφαρμογής του συστήματος καταβολής των οικογενειακών παροχών που προβλέπεται στο άρθρο 73, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού.

Koormans

O'Higgins

Mancini

Schockweiler

Díez de Velasco

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 2 Μαρτίου 1989.

Ο γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο πρόεδρος του έκτου τμήματος

T. Koormans